

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ начальника обласної
військової адміністрації
21.11.2022 № 483/2022-н

**Паспорт Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької
області на 2023-2027 роки**

1	Ініціатор розроблення Програми	Хмельницька обласна державна адміністрація (Хмельницька обласна військова адміністрація)
2	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення Програми	Пропозиції постійної комісії Хмельницької обласної ради з питань сільського господарства, продовольства та земельних відносин від 10.02.2021 року
3	Розробник Програми	Управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин облдержадміністрації
4	Співрозробники Програми	Асоціація фермерів та приватних землевласників області, асоціація сільгосптоваровиробників області
5	Відповідальний виконавець Програми	Управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин облдержадміністрації
6	Учасники Програми	Сільськогосподарські товаровиробники, фермерські господарства, підприємства харчової та переробної промисловості, власники особистих селянських господарств
7	Термін реалізації Програми	2023-2027 роки
8	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми	Місцеві бюджети, інші кошти, не заборонені чинним законодавством
9	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації заходів Програми. Усього: у тому числі: коштів місцевих бюджетів інші джерела	139,25 млн грн 58,6 млн грн 80,65 млн грн

ПРОГРАМА

розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області

на 2023-2027 роки

Вступ

Програму розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2023-2027 роки (далі – Програма) розроблено з метою визначення пріоритетів, завдань та заходів, що сприятимуть стабільному розвитку галузей агропромислового комплексу області та з метою забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Програмою передбачено комплекс завдань та заходів, спрямованих на стабілізацію роботи і розвиток основних галузей сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості. Заходи спрямовано на реалізацію єдиної політики розвитку області відповідно до стратегічних пріоритетів економічного і соціального розвитку, визначених Стратегією регіонального розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки, затвердженою рішенням Хмельницької обласної ради від 20.12.2019 року № 49-29/2019.

При розробленні Програми враховано положення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року № 695, Концепції розвитку сільських територій, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року № 995-р; Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1437-р, Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки, затвердженої рішенням Хмельницької обласної ради від 20.12.2019 року № 49-29/2019.

Організацію виконання заходів Програми здійснюватиме управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин обласної державної адміністрації, райдержадміністрації спільно з органами місцевого самоврядування, підприємствами харчової та переробної промисловості, сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності та господарювання.

I. Стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу області

1. Аналіз стану розвитку агропромислового комплексу в області

Аграрний сектор (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку області та продовольчу незалежність країни. Частка агропромислового комплексу становить майже 36% у загальному обсязі валової доданої вартості області.

Сільськогосподарську діяльність у регіоні провадять понад 300 тис. особистих селянських господарств та 1680 господарюючих суб'єктів, у тому числі 1119 фермерських господарств. Площа ріллі в обробітку по всіх категоріях господарств становить 1254 тис. гектарів. У сільськогосподарських підприємствах зайнято близько 26 тис. осіб.

Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції за 2021 рік становив 39,2 млрд грн (у постійних цінах 2016 року), що на 12% більше попереднього року. Темп росту валової продукції сільського господарства за січень-грудень 2021 року становив 112%, з них 116,8% – по сільськогосподарських підприємствах, 100,3% – господарствах населення.

Сільське господарство дає можливість росту харчовій та переробній промисловості. Ця галузь налічує 110 підприємств основного кола звітності, до 300 підприємств середніх, малих і приватних підприємців та фізичних осіб, які займаються виробництвом харчових продуктів.

2. Стан та перспективи розвитку галузі рослинництва

Рослинницька галузь вважається пріоритетною галуззю сільського господарства і має значні можливості для перетворення її у високоефективний, експортно-спроможний сектор економіки.

Протягом останніх років в області прослідковуються позитивні тенденції щодо стабілізації та нарощування обсягів виробництва рослинницької продукції за рахунок упровадження високорентабельних технологій вирощування. Валове виробництво зернових і технічних культур збільшилося удвічі за рахунок упровадження сучасних високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, застосування новітніх технологій їх вирощування.

Серед основних напрямів інтенсифікації рослинницької галузі, що призведе до збільшення обсягів виробництва всіх видів рослинницької продукції, передбачено підтримку товаровиробників за двома напрямками: часткова компенсація вартості придбання та/або будівництва теплиць для вирощування овочів у закритому ґрунті та компенсація вартості придбаного високорепродукційного, сертифікованого насіння нішевих (жито, гречка, просо, кмін, сочевиця) та лікарських культур вітчизняного виробництва. Ці види рослинницької галузі належать до стратегічно важливих напрямів сільського господарства, які не лише гарантують продовольчу безпеку держави, а й забезпечують сировинною харчову та переробну промисловість, а також випускають експортно-орієнтовану продукцію з високою доданою вартістю.

3. Матеріально-технічне забезпечення аграрного сектору

У сільськогосподарському виробництві сільгосппідприємствами використовується понад 3 тис. тракторів, 1 тис. високопродуктивних зернозбиральних комбайнів, близько 10 тис. самохідних та причіпних машин і агрегатів. Однак при наявних обсягах виробництва потреба у сільськогосподарській техніці задовольняється усього на 80 відсотків.

Високе навантаження на наявну сільськогосподарську техніку та її технічний стан призводять до збільшення термінів виконання основних робіт, порушення вимог агротехніки та втрат урожаю.

Для забезпечення сільгосптоваровиробників усіх форм власності та господарювання технікою на рівні технологічних потреб та оновлення

машинно-тракторного парку необхідно залучити більше 1 млрд грн щорічних інвестицій.

4. Розвиток галузі тваринництва

Тваринництво є важливою галуззю сільського господарства, що дає значну частину його валової продукції, впливає на економіку сільського господарства, рівень забезпечення важливими продуктами харчування, створення робочих місць, розвиток соціальної сфери, переробної та харчової промисловості. Найпоширенішими напрямками спеціалізації тваринницьких господарств в області залишаються молочне скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, бджільництво.

В області є потенційні можливості для виробництва продукції цієї галузі. По всіх категоріях господарств на 01 січня 2022 року утримувалося 223 тис. голів великої рогатої худоби, з них 122,8 тис. корів, 357,8 тис. голів свиней, 41,1 тис. голів овець та кіз і 6,2 млн голів птиці.

Однак негативний вплив на функціонування галузі проявляється в постійному скороченні поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі корів, як м'ясного, так і молочного напрямку. Так, у приватному секторі чисельність поголів'я ВРХ з 2017 по 2021 роки зменшилася зі 161,9 до 160,9 тис. голів, у тому числі корів – зі 107,7 до 95,7 тис. голів. Не менш важливою проблемою є значне зменшення чисельності поголів'я ВРХ м'ясного напрямку продуктивності, що призводить до скорочення обсягів виробництва яловичини. На сьогодні в області працює лише 2 підприємства, що займаються розведенням м'ясних порід великої рогатої худоби.

Серед напрямів інтенсифікації галузі тваринництва, що призведе до збільшення обсягів її виробництва, передбачено підтримку таких напрямів як утримання телиць 12-15 місячного віку, часткове відшкодування вартості фізичним особам за закуплені племінні корови, часткова компенсація вартості придбаних кормів для годівлі ВРХ.

5. Стан та перспективи розвитку харчової та переробної промисловості

Розвиток сільського господарства області дає можливість успішно розвиватися підприємствам харчової та переробної промисловості. У 2021 році реалізовано продукції виробництва харчових продуктів, напоїв на суму 12,8 млрд грн, або 19,8% у загальному обсязі реалізованої промислової продукції області. За цей період вироблено 2,6 тис. тонн м'яса свинини, 10,8 тис. тонн молока та вершків не згущених, 7 тис. тонн масла вершкового, 32,5 тис. тонн хліба та хлібобулочних виробів.

З метою підвищення якості та конкурентоспроможності продукції на 60 підприємствах харчової і переробної промисловості впроваджено систему аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок, яка є науково обґрунтованою та дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації й контролю небезпечних чинників, а також сертифіковано

міжнародні системи: управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO 9000, управління безпечністю харчових продуктів відповідно до вимог ДСТУ ISO 22000, екологічного управління відповідно до вимог ДСТУ ISO 14000.

6. Розвиток фермерських та особистих селянських господарств

У структурі суб'єктів підприємницької діяльності галузі агропромислового комплексу фермерські господарства займають 13,2 відсотка. Площа землі в обробітку цих господарств – 165,4 тис. га, у тому числі ріллі – 160,1 тис. гектарів. Із загальної кількості фермерських господарств 93% мають в користуванні до 500 га землі.

В області працює 1119 фермерських господарств, з них 44 сімейних фермерських господарств, які створено у 2019-2021 роках. Одним з найпоширеніших напрямів діяльності сімейних фермерських господарств є розведення великої рогатої худоби молочних порід, ним займаються 24 господарства, решта – розведенням свиней, овець, бджіл, виробництвом виноградних вин, вирощуванням фруктів, ягід, горіхів, інших плодкових культур, овочів, картоплі, зернових та технічних культур.

В особистих селянських господарствах області зосереджено понад 70% виробництва молока та 55% м'яса, вирощується понад 99,7% картоплі, 95% овочевих культур, 91% плодкових і ягідних культур.

Для успішного ведення сімейного фермерського господарства чи здійснення сільськогосподарської діяльності в особистих селянських господарствах була й залишається необхідність механізації ручної праці, закупівлі обладнання для тваринницьких приміщень, зберігання та доїння молока; самохідної та іншої сільськогосподарської техніки тощо для обробітку ґрунту, при посівних роботах, збиранні врожаю, заготівлі кормів та інших роботах.

Одним з пріоритетних напрямів Програми є підтримка фізичних осіб-підприємців, фермерських господарств, які використовують до 30 га сільськогосподарських земель, шляхом компенсації за придбання техніки та обладнання, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції дрібними виробниками.

7. Підготовка та перепідготовка кадрів

Основним фактором конкурентоспроможності, економічного зростання і ефективності виробництва є наявність трудових ресурсів, які здатні професійно вирішувати виробничі питання.

Сільськогосподарським виробництвом в особистих селянських господарствах, які є вагомою формою господарювання на селі, займаються особи, які часто не мають спеціалізованої кваліфікованої підготовки. 30% власників особистих селянських господарств, членів їх сімей не мають базової професії, 54% – з низьким рівнем кваліфікації.

З метою підвищення кваліфікації працюючих в аграрній галузі та сприяння зменшенню міграції сільського населення необхідно забезпечити удоско-

налення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації робітничих кадрів відповідно до потреб агропромислового комплексу області шляхом формування регіонального замовлення за участю соціальних партнерів (організації роботодавців, об'єднання профспілок, служби зайнятості).

8. Виставково-ярмаркова та освітньо-інформаційна діяльність

Виставково-ярмаркова діяльність є одним із найважливіших елементів просування товарів та послуг регіонального виробника, яка надає можливість розширювати експортний потенціал товаровиробників Хмельниччини. Особлива зацікавленість у таких виставках, ярмарках у підприємств харчової та переробної промисловості. Значні можливості відкриваються перед виробниками органічної продукції.

Управлінням щорічно формується експозиція для представлення на Міжнародній агропромисловій виставці “АГРО” у м. Київ. Для розширення можливостей проведення й участі сільськогосподарських товаровиробників області у регіональних, всеукраїнських та міжнародних виставково-ярмаркових заходах, формування обласних експозицій необхідно створити сприятливі умови для підтримки підприємств-учасників, які погодилися представляти область у виставкових та ярмаркових заходах, та передбачити фінансування управління на такі заходи.

II. Мета програми

Метою Програми є забезпечення умов для підвищення ефективності сільського господарства шляхом сприяння розвитку суб'єктів малого та середнього аграрного бізнесу, нарощування сільськогосподарського виробництва, збільшення доданої вартості в аграрному секторі як передумови формування самодостатніх територіальних громад.

III. Завдання і заходи програми

Основними проблемами розвитку аграрного сектору, що потребують першочергового вирішення, є:

недостатній рівень сучасних агротехнологій (сівозмін, обробітку ґрунту, систем захисту рослин та багаторічних насаджень), який не забезпечує отримання екологічно безпечних та економічно ефективних результатів сільськогосподарської діяльності, особливо господарствами населення та дрібними фермерами;

низький рівень забезпечення сільськогосподарською технікою, особливо дрібних фермерських господарств та приватного сектору;

створення належних умов для розвитку дрібних підприємств з невеликими обсягами виробництва, які потенційно спроможні виробляти ексклюзивну продукцію, конкурентоспроможну на внутрішньому та зовнішньому ринках;

обмежений доступ малого і середнього бізнесу до організованого аграрного ринку;

неналежні інституційні та економічні умови інтеграції малих форм господарювання в організований аграрний ринок;

недостатній рівень упровадження досягнень науково-технічного прогресу, поширення прогресивних технологій, кадрового забезпечення аграрної галузі;

недостатня мотивація до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників;

концентрація виробництва окремих трудомістких видів продукції в особистих селянських господарствах, що не є гравцями на організованому аграрному ринку.

Завдання і заходи, спрямовані на розв'язання проблем та досягнення мети Програми, наведено у додатку 1.

IV. Шляхи розв'язання проблем та обсяги фінансування

Розвиток аграрного сектору економіки області може відбуватися за двома варіантами.

Перший варіант характеризується недостатнім фінансуванням розвитку аграрного сектору за відсутності реальних механізмів його здійснення. За умови реалізації такого варіанту не забезпечується розв'язання основних проблем розвитку сільськогосподарського виробництва, продовжуються їх руйнація та занепад розвитку сільських територій.

Другий варіант передбачає визначення, розробку та впровадження напрямів розвитку аграрного сектору економіки на основі оптимізації його виробничої і соціальної інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, нарощування його обсягів, покращення якості і безпеки сільськогосподарської продукції, охорони довкілля та відтворення природних ресурсів, підвищення рівня зайнятості сільського населення, створення нових робочих місць з використанням різних джерел фінансування в ефективних обсягах.

Фінансове забезпечення основних напрямів виконання завдань і заходів Програми наведено у **додатку 1** “Ресурсне забезпечення основних напрямів виконання завдань та заходів Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2023-2027 роки”.

Використання коштів, спрямованих з обласного бюджету на виконання заходів Програми, здійснюється відповідно до Порядку використання коштів, передбачених в обласному бюджеті для підтримки Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2023-2027 роки (**додаток 2**).

V. Очікувані результати виконання Програми

Виконання Програми забезпечить сталий розвиток агропромислового комплексу регіону, підвищить ефективність виробництва, покращить забезпечення населення продуктами харчування за доступними цінами, сприятиме зростанню рівня життя та доходів жителів села.

У результаті виконання Програми та реалізації запропонованих заходів очікується:

збільшення обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та покращення її якості;

формування мережі збуту сільськогосподарської продукції на кооперативних засадах;

поліпшення матеріально-технічної бази особистих господарств населення, малих фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

просування сільськогосподарської продукції сільськогосподарських товаровиробників на організований аграрний ринок;

запровадження стандартів якості у виробництві харчових продуктів;

підвищення ефективності роботи підприємств галузей агропромислового виробництва в умовах посилення конкуренції на внутрішньому ринку продукції сільського господарства та продовольства;

упровадження нових інноваційних процесів;

збільшення виробництва нових видів продовольчих товарів;

підвищення рівня зайнятості у сільській місцевості;

зростання доходів особистих селянських господарств, малого та середнього бізнесу;

збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.

VI. Координація, контроль та строки виконання програми

Координацію та контроль за виконанням заходів і завдань Програми здійснює управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин обласної державної адміністрації.

Звіт щодо виконання Програми підтримки заслуховується на засіданні постійної комісії обласної ради з питань сільського господарства, продовольства, земельних відносин згідно з планами роботи комісії та сесій обласної ради.

Програму передбачається виконати протягом 2023-2027 років.

Керівник апарату
адміністрації

Оксана ВЖЕШНЕВСЬКА